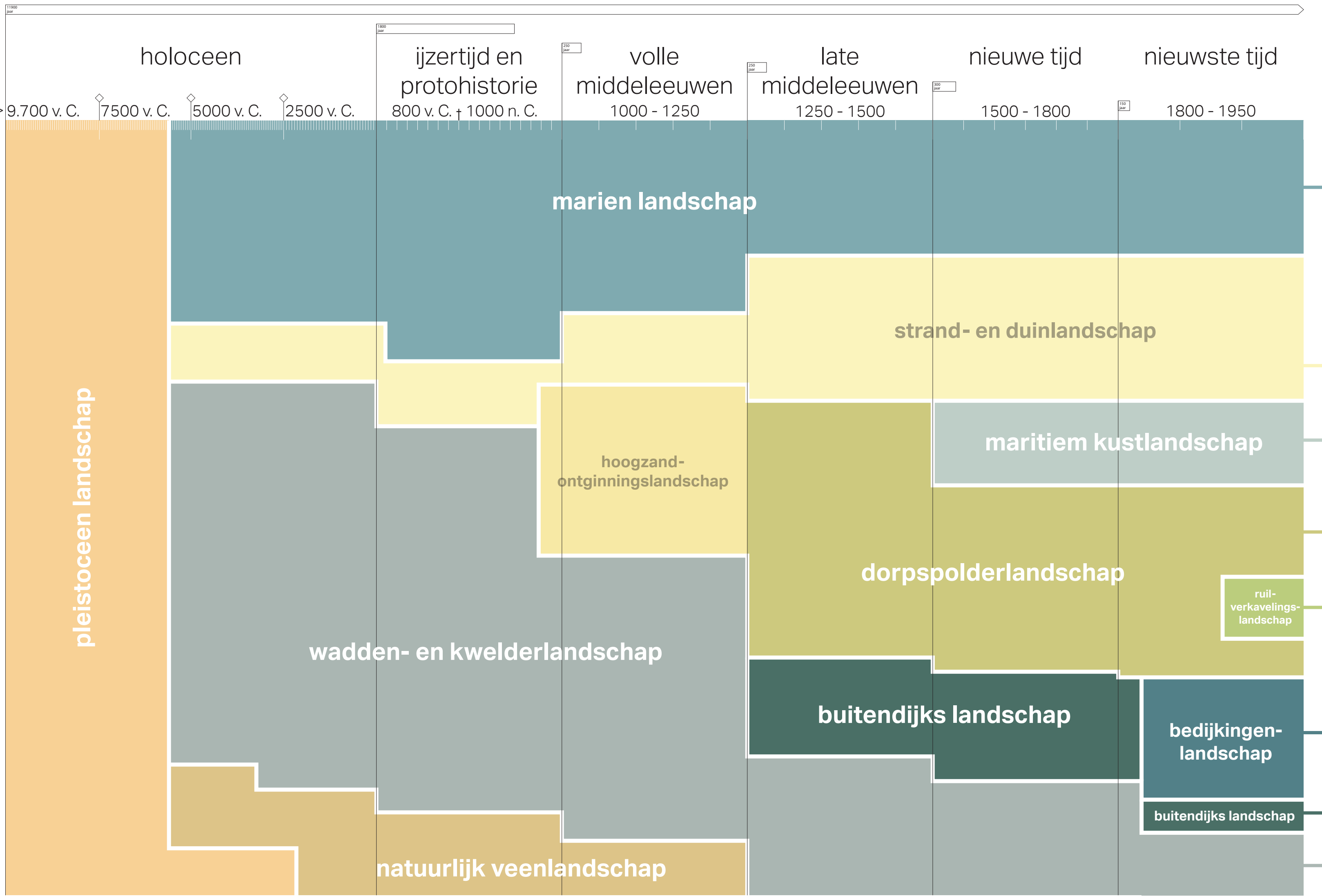

Waddeneilanden

LANDSCHAPSTYPEN DOOR DE TIJD

LANDSCHAPSTYPENKAART

opdrachtnemers:

WERKEND LANDSCHAP

Landscapsbeheer Friesland

mede mogelijk gemaakt door:

stimuleringsfonds creatieve industrie

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

met medewerking van:

It Fryske Gea

provincie frýslân

Friese milieu federatie

staatsbosbeheer

LANDSCHAPSELEMENTEN

	1935	1970	2020	DOOR DE JAREN
pleistoceen landschap elementen - rivierdeltas - beekdalen - bekkens - dekzandwelingen - dekzandlaagten - kolkemgronden structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: n.v.t. 3. verkaveling: n.v.t. 4. wegenstructuur: n.v.t. 5. beplanting: n.v.t. 6. reliëf: natuurlijke laagten (beekdalen) en welingen (dekzand)				tendens van 1935 tot 2020
natuurlijk hoogveenlandschap - hoogveenkolleels - moerassen - veenriviertjes - kustvenen - broekbossen structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: n.v.t. 3. verkaveling: n.v.t. 4. wegenstructuur: n.v.t. 5. beplanting: n.v.t. 6. reliëf: hoogveenkolleels (natuurlijk)				
marien landschap - zeegreulen - wadgreulen - buideldelta's - verzwoegen dorpen - verzwoegen eilanddelen structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: n.v.t. 3. verkaveling: n.v.t. 4. wegenstructuur: vaargeulen 5. beplanting: n.v.t. 6. reliëf: brede getijdengreul (natuurlijk)				Tussen 1935 en 1970 waarschijnlijk verandering in geulensysteem. Tussen 1935 en 1970 ontwikkeling van zandbank nabij Schuitengat.
strand- en duinlandschap - strandwallen - grasduinvalleien (graspleynen) - parabolduinen en stuifdijken - duinermen en -beken (sieners) - cranberryvelden (later) - cultuurbossen (later) - overstoven dorpengronden structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: weiland (oorlof), kleinschalige teelten (o.a. cranberries), waterwinning, vissers- jacht 3. verkaveling: grotendeels onverkaveld 4. wegenstructuur: duinpaden 5. beplanting: aanplant naaldbomen (later) 6. reliëf: parabolduinen en valleien (natuurlijk)				Tussen 1935 en 1970 strand- en duinvorming en toename bos. Tussen 1970 en 2021 stranddynamiek, duinen min of meer hetzelfde gebleven.
wadden- en kwelderlandschap - kreken - grieten - wad- en slikplaten - wadgreulen - kwelderwallen - kweldervlakten structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: n.v.t. 3. verkaveling: n.v.t. 4. wegenstructuur: n.v.t. 5. beplanting: n.v.t. 6. reliëf: kwelderwallen, greulen en kreekruggen (natuurlijk)				Tussen 1935 en 1970 kustdynamiek (oploping zandbank voor kwelden). Tussen 1970 en 2021 kustdynamiek.
hoogzandontginningslandschap - kerken - uthoven - akkers met lage dijken structuren 1. nederzettingstructuur: lineaire dorpen 2. landgebruik: onbekend 3. verkaveling: onbekend 4. wegenstructuur: onverkavde paden 5. beplanting: onbekend 6. reliëf: oude strandwallen en duintuipen (natuurlijk)				Tussen 1935 en 1970 herverkaveling en functiewijziging van aantal percelen (van bouw- naar weiland). Tussen 1935 en 1970 uitbreiding bebouwing (o.a. voor de recreatie) schaalvergroting percelen en aantal singels verdwenen.
dorpspolderlandschap - binnendijken - buitendijken (polderdijk) - dammen - essen - veldstritten - eendenkooien - boomringels (bij duinrand) structuren 1. nederzettingstructuur: lineaire duinranddorpen, esdorpen 2. landgebruik: hooiland (mieden), weiland (hooilandend), omheind akkerland (kamper) 3. verkaveling: combinatie (in midden stream firmagete stroken) 4. wegenstructuur: alomtegenwoordig wegennet 5. beplanting: bomen langs duinrand en rond dorpen 6. reliëf: strandwallen en duintuipen (natuurlijk), dijken en essen (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 schaalvergroting percelen, infrastructuur aanpassingen en functiewijziging van aantal percelen (van bouw- naar weiland). Tussen 1970 en 2021 schaalvergroting percelen en uitbreiding bebouwing.
buitendijks landschap - kreken - grieten - wadslenker - grieten (buitendijkse weilanden) - eendenkooien - oeverpolders structuren 1. nederzettingstructuur: n.v.t. 2. landgebruik: weiland (grieten vennen), vissers- jacht 3. verkaveling: grotendeels onverkaveld 4. wegenstructuur: n.v.t. 5. beplanting: grotendeels boomloos 6. reliëf: kwelderscaap (natuurlijk), beginnende duinvorming (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 functiewijziging van aantal percelen (van bouw- naar weiland). Tussen 1970 en 2021 op paar plekken schaalvergroting percelen, afkalking kust en aantal singels verdwenen.
bedijkings landschap - zeedijken - uitwateringsluizen (zijlen) - rechte kavelsloten - slapdijken - kolken - oeverpalen (Ameland) structuren 1. nederzettingstructuur: verspreide bewoning of onbewoond 2. landgebruik: hooiland (mieden), weiland (hooilandend), omheind akkerland (kamper) 3. verkaveling: combinatie (in midden stream firmagete stroken) 4. wegenstructuur: alomtegenwoordig wegennet 5. beplanting: bomen langs duinrand en rond dorpen 6. reliëf: strandwallen en duintuipen (natuurlijk), dijken en essen (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 functiewijziging van aantal percelen (van bouw- naar weiland). Tussen 1970 en 2021 op paar plekken schaalvergroting percelen, afkalking kust en aantal singels verdwenen.
maritiem kustlandschap - havens - pieren - pakhuizen - commandeurshuizen - wuurtrens - havenlichtten structuren 1. nederzettingstructuur: havenplaatsen 2. landgebruik: vissers- jacht 3. verkaveling: n.v.t. 4. wegenstructuur: haveninfrastructuur en vaargeulen 5. beplanting: grotendeels boomloos 6. reliëf: kaden, dijken en pieren (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 grotendeels onveranderd. Tussen 1970 en 2021 kleine uitbreiding haven en plaatsing van meer havenlichtten.
ruilverkavelingslandschap - rechte kavelsloten - hoofdwegen (oost-west) - kruiswegen - slapdijken - duikers - dijkagaten structuren 1. nederzettingstructuur: grotendeels onbewoond 2. landgebruik: hooi-, wei- en akkerland 3. verkaveling: regelmatige blokverkaveling 4. wegenstructuur: rechte polderwegen 5. beplanting: grotendeels boomloos 6. reliëf: kwelderscaap (natuurlijk), dijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 schaalvergroting percelen, functiewijziging van een paar landerijen (van bouw- naar weiland) en oude polderdijk grotendeels verdwenen. Tussen 1970 en 2021 verdere schaalvergroting percelen.

VANDAAG EN TENDENS

kernkwaliteiten | opgaven | uitdagingen

ALGEMENE TENDENSEN

Toename hittegolven (toename verdamping) | Toename wateroverlast (toename (piek)neerslag) | Zeespiegelstijging | IJsselmeerspiegelstijging (gekoppeld aan zeespiegel) | Toename verzilting van IJsselmeerwater | Problemen met oppervlaktewaterlozing onder vrij verval | Kans van schoon grondwater | Aandachtspunt is aanwezigheid van bepaalde zware metalen | Grondwaterstanddaling (in klei en veen, veelal gecompenseerd door "meedalende" bodem) | Vergrijzing en krimp op het platteland, afname beroepsbevolking | Voorzieningen en vitaliteit onder druk | Afname biodiversiteit | Intensievere hoogrenderende teelten als bollen en lilies | Intensivering veehouderij | Toename woningbouw (ook in het buitengebied) | Nieuwe bedrijventerreinen | Toenemend ruimtebeslag voor opwek van duurzame energie | Wensen voor integreren natuur en landbouw | Meer ruimte voor het natuurlijke watersysteem | Ruimtelijke ordening gebiedsgericht aanpakken | ...

(De romte diele, 2020)
(Grondwateratlas Fryslân, 2020)

